УДК 336.02:338.1

Голюк В.Я., к.е.н., доцент

Holiuk V. Ph.D (Economics), Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-8050-4158>

Дергачова Г.М., к.е.н., ст. викл.

Dergachova H. Ph.D (Economics), Senior Lecturer

<https://orcid.org/0000-0003-4005-4452>

Колешня Я.О., к.е.н., ст. викл.

Koleshnia Y. Ph.D (Economics), Senior Lecturer

<https://orcid.org/0000-0002-4856-4898>**ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СТАВКИ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ***Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Стаття присвячена впливу розміру та динаміки податкової ставки на економічне зростання у різних країнах. У роботі стверджується, що неокласична та екзогенна теорії зростання притримуються відмінних поглядів щодо впливу податкової ставки на динаміку валового внутрішнього продукту. Визначено, що результати емпіричних досліджень впливу податкових реформ на економічне зростання проведених науковцями на базі різних країн відрізняються: частина результатів демонструє, що зміни податкових ставок не впливають на динаміку валового внутрішнього продукту, а інша демонструє наявність впливу і диференціює його залежно від перспективи (швидкої або тривалої). Встановлено, що значна частина проаналізованих праць стверджує про позитивний вплив зниження ставок у короткостроковому періоді і негативний у тривалому. Визначено, що більшість досліджень стверджують про нелінійний тип залежності між розміром податкової ставки і динамікою валового внутрішнього продукту.

На підставі проведеного аналізу визначено, що зниження високих податкових ставок як правило сприяє економічному зростанню, натомість зниження відносно низьких ставок може не вплинути на динаміку валового внутрішнього продукту. У роботі встановлено, що найбільш часто науковцями фіксується позитивний вплив зниження ставок на темпи економічного зростання у короткостроковому періоді, а вплив у більш тривалій перспективі у більшості випадків негативний або відсутній. У роботі стверджується, що часто ефекти змін податкових ставок нівелюються реакцією фінансових ринків, ефектом тіньової економіки. Авторами встановлено, що очікуваний позитивний вплив від зниження податкової ставки може перебиватися зростанням бюджетного дефіциту, потреб боргового фінансування, і, як результат, зростанням відсоткових ставок, що негативно впливатиме на добробут майбутніх поколінь.

Ключові слова: податкова ставка, економічне зростання, валовий внутрішній продукт, податкова реформа, взаємозв'язок.

TAX RATE IMPACT ON ECONOMIC GROWTH*National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

The article is devoted to the influence of the size and dynamics of the tax rate on economic growth in different countries. The paper argues that neoclassical and exogenous theories of growth stand for the different views concerning the impact of the tax rate on the dynamics of gross domestic product. It is determined that the results of empirical studies of the impact of tax reforms on economic growth conducted by scientists in different countries differ: some results show that changes in tax rates do not affect the dynamics of gross domestic product, and others demonstrate the impact and differentiate it depending on the perspective (a short or a long one). It is established in the paper that a significant part of the analyzed studies shows the positive impact of lower rates in the short term and negative in the long term. It is determined that most studies come to the conclusion concerning a nonlinear type of relationship between the size of the tax rate and the dynamics of gross domestic product.

Based on the analysis, it is determined that the reduction of high tax rates usually contributes to economic growth, while the reduction of relatively low rates may not affect the dynamics of gross domestic product. The study has found that most often scientists record a positive impact of lower rates on economic

growth in the short term, and the impact in the longer term in most cases is negative or absent. The paper argues that the effects of changes in tax rates are often offset by the respond of financial markets or the effect of the shadow economy. Within the research the authors have found that the expected positive impact of lower tax rates may be offset by rising budget deficits, debt financing needs, and, as a result, rising interest rates, which will negatively affect the well-being of future generations.

Keywords: tax rate, economic growth, gross domestic product, tax reform, relationship.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нині в умовах глобального економічного спаду уряди перебувають у пошуку дієвих стимулів економічного розвитку. Зумовлені пандемією кризові явища ще більше ускладнюють перехід глобальної економіки до фази зростання наступного технологічного циклу. Не стихають суперечки економістів щодо вибору найбільш оптимальної моделі виходу з світової економічної кризи. Податкові методи регулювання економіки відіграють важливу роль у формуванні державної економічної політики, що визначає необхідність всебічного аналізу податкових реформ та їх наслідків для темпів економічного розвитку країн світу як у коротко- так і у довгостроковій перспективі. Українська економіка також не опинилася осторонь глобальних тенденцій скорочення темпів економічного розвитку та потребує розробки ефективної програми, спрямованої на відновлення вітчизняної економіки та забезпечення її подальшого зростання, що визначає актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми аналізу впливу податкових реформ полягають у комплексності реформ, які торкаються зразу багатьох аспектів оподаткування, проведенні цих реформ у різні періоди економічних циклів та труднощах у порівнянні реформ, які проводяться у різних країнах у різні періоди глобальних економічних циклів. Науковий доробок у сфері впливу податкових реформ на темпи економічного зростання налічує чимало праць, зокрема слід відзначити внесок таких економістів: Akram N.[1], Cass D. [2], Diamond J. [3], Elmendorf D. [4], Fehr H. [5], Gale W. [6], Gwartney J. [7], Hungerford T. [8], Jaimovich N. [9], Jokisch S. [5], Kambhampati A. [5], Kotlikoff L. [5], Lawson R. [7], Lucas R. [10], Padda I. [1], Rebelo S. [9], Reifschneider D. [4], Romer P. [11], Samwick A. [6], Solow R. [12], Viard A. [3] та ін. Таким чином, вплив податків на розвиток національного господарства перебуває у колі наукових інтересів багатьох вітчизняних та закордонних економістів, однак його складність, багатогранність, національна специфіка та інші особливості у кожному окремому випадку виявляють низку аспектів, що ще потребують аналізу, що й визначає актуальність даного дослідження, у тому числі для України.

Цілі статті. Мета дослідження – визначити вплив розміру та динаміки податкової ставки на темпи економічного зростання держави у коротко- та довгостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Використання інструментів економічної політики, таких як зміна ставки податку, відрізняється у екзогенній (неокласичній) та екзогенній теоріях зростання. Згідно з постулатами неокласичної теорії (Касс Д. (Cass D.) (1965) [2], Солоу Р. (Solow R.) (1956) [12]); постійні зміни урядової політики не матимуть постійного впливу на зростання обсягів виробництва. Таким чином, зміни у структурі оподаткування країни матимуть лише тимчасовий вплив на темпи зростання її економіки. Натомість екзогенна теорія (Лукас Р. (Lucas R.) (1988) [10], Ромер (Romer P.) (1986) [11]) стверджує про те, що зміни податкової ставки можуть впливати на темпи зростання [1].

Більшість досліджень свідчать про те, що зниження високих податкових ставок чинить вплив на темпи економічного зростання, у той час як зміни відносно низьких

ставок по-різному впливають на темпи росту ВВП. Так, дослідження Н. Джаймовича (Nir Jaimovich) та С.Ребело (Sergio Rebelo) (2017) [9] на базі даних 125 країн у 70-80 роках минулого століття виявило, що вплив оподаткування на економічне зростання є нелінійним, зокрема низькі ставки чинили дуже незначний вплив на темпи зростання у довгостроковому періоді, але коли ставки зростали їх негативний вплив на економічне зростання суттєво збільшувався. Дослідження Джеймса Гвартні (James Gwartney) та Роберта Лоусона (Robert Lawson) (2006) [7] щодо впливу граничної ставки податку на особистий прибуток в США, Великій Британії та Новій Зеландії виявили, що високі граничні ставки (50% і вище) сповільнюють економічне зростання.

Падда І. (Padda I.) та Акрам Н. (Akram N.) (2009) [1] досліджуючи вплив змін податкової ставки у Пакистані, Індії та Шрі-Ланці на динаміку темпів росту ВВП у 1973–2008 виявили, що вплив змін податкової ставки є тимчасовим і негативним у короткостроковому періоді у Пакистані та Індії (тобто при зростанні ставки сповільнюється економічне зростання) та позитивним у Шрі-Ланці протягом одного року, однак далі ефект негативний. Таким чином, зв'язок між податковою ставкою та економічним зростанням у цих країнах краще пояснюється неокласичною теорією зростанням. Низькі податкові ставки у цих країнах є причиною їх суттєвої залежності від боргового фінансування [1].

Низка робіт, що присвячені даній проблематиці, базуються не на емпіричних дослідженнях, а моделюванні. Так, Ханс Фер (Hans Fehr), Сабін Джокіш (Sabine Jokisch), Ашвін Камбампаті (Ashwin Kambhampati) та Лоуренс Дж. Котліков (Laurence J. Kotlikoff) (2013) [5] моделюючи скасування податку на корпоративний прибуток в США дійшли висновку, що за умов відсутності змін у корпоративних податках у інших регіонах, такий захід може стимулювати швидке зростання внутрішніх інвестицій в США, обсягів виробництва, зарплат та національних заощаджень. Згідно з їх результатами економічні покращення з часом збільшать загальну базу оподаткування продукуючи податкові платежі, що компенсують значну частку втрат від скасування корпоративного податку [5].

Даймонд Дж. В. (Diamond J.W.), Віард А.Д. (Viard A. D.) (2008) [3] використовуючи модель CGE (computable general equilibrium) прийшли до висновку, що зниження податкової ставки, реалізоване за рахунок фінансування бюджетного дефіциту за певних умов може збільшити обсяги виробництва у довгостроковому періоді, однак таким чином за покращення добробуту нинішніх поколінь заплатять їх нащадки.

У той же час низка досліджень демонструє відсутність впливу податкової ставки на економічне зростання. Так, на думку Вільям Дж. Гейл. (William G. Gale) та Ендріу А. Самвік (Andrew A. Samwick) (2014) [6] чистий вплив зниження податкової ставки є малим або взагалі відсутнім. Вони вважають, що зниження ставок може стимулювати людей до праці, заощаджень та інвестицій, однак це також матиме наслідком зростання бюджетного дефіциту, що у довгостроковому періоді знизить обсяги національних заощаджень та призведе до зростання відсоткових ставок. Томас Хангерфорд (Thomas Hungerford) (2012) [8], який дослідив вплив змін граничної ставки податку на прибуток та граничної ставки податку на приріст капіталу, що мало місце у повоєнний період протягом 65 років в США. Протягом досліджуваного періоду у США діяли прогресивні ставки податку на прибуток і на приріст капіталу. За досліджуваний період максимальна гранична ставка податку на прибуток знизилася з 90% до 35%, а ставка податку на приріст капіталу коливалася - була 25% (у 50х і 60х рр.), 35% (у 70х) і потім знизилася до 15% [8]. Дослідник не виявив впливу зниження граничних ставок на економічне зростання. Це можна пояснити тим, що граничні ставки застосовувалися до

досить невеликої частини платників, роль якої у формуванні ВВП була недостатньо вагомою.

Наявність розвинутого фінансового ринку може суттєво скорегувати вплив податкових ставок на ВВП. Окремі дослідження стверджують, що реакція фінансових ринків повністю нівелює ефект зниження податкової ставки як потенційного драйвера економічного зростання. Однак, Дуглас В. Елмендорф (Douglas W. Elmendorf) та Девід Л. Райшнайдер (David L. Reifschneider) (2002) [4] виявили, що загалом зниження податкової ставки і наступне зростання витрат стимулюють економічну активність у короткостроковому періоді, однак масштаби впливу можуть бути суттєво ослаблені, і навіть нівельовані реакцією фінансових ринків.

Значний вплив на ефективність податкових реформ чинить ступінь тінізації економіки держави, що особливо характерно для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються. Так, компаративне дослідження С. А. Анісімова (2012) [13] щодо впливу оподаткування на ВВП Російської Федерації та США продемонструвало низьку залежність темпів зростання ВВП Росії від податкового навантаження в РФ, що, на його думку, свідчить про нездатність російської податкової системи (на відміну від американської) чинити суттєвий вплив на позитивний розвиток економіки.

Висновки. Таким чином результати емпіричних досліджень впливу податкових реформ на економічне зростання, проведених науковцями на базі різних країн, відрізняються. Частина результатів демонструє, що зміни податкових ставок не впливають на динаміку ВВП. Інша частина досліджень демонструє наявність впливу і диференціює його залежно від перспективи (швидкої та тривалої). Серед них виділяються ті, які стверджують про позитивний вплив зниження ставок у короткостроковому періоді і негативний у тривалому.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що зниження високих податкових ставок як правило сприяє економічному зростанню, натомість зниження відносно низьких ставок може не вплинути на динаміку ВВП. Найбільш часто науковцями фіксується позитивний вплив зниження ставок на темпи економічного зростання у короткостроковому періоді. Вплив у більш тривалій перспективі у більшості випадків негативний або відсутній. Часто ефекти змін податкових ставок нівелюються реакцією фінансових ринків, ефектом тіньової економіки. Очікуваний позитивний вплив від зниження податкової ставки може перекриватися зростанням бюджетного дефіциту, потреб боргового фінансування, і, як результат, зростанням відсоткових ставок, що негативно впливатиме на добробут майбутніх поколінь.

Наступні дослідження можуть бути спрямовані на аналіз взаємозв'язку динаміки податкових та відсоткових ставок у результаті податкових реформ у країнах різного рівня розвитку.

Список бібліографічного опису:

1. Padda I., Akram N. The Impact of Tax Policies on Economic Growth: Evidence from South-Asian Economies. Pakistan Development Review. 2009. Vol. 48, #4. Part II. pp. 961–971.
2. Cass D. Optimum Growth in an Aggregative Model of Capital Accumulation. The Review of Economic Studies. 1965. №32(3). pp. 233–240.
3. Diamond J.W., Viard A. D. Welfare and Macroeconomic Effects of Deficit-Financed Tax Cuts: Lessons from CGE Models. The American Enterprise Institute Conference “Tax policy lessons from the 2000s,” 2008. May 30. URL: <https://www.bakerinstitute.org/media/files/Research/b0408b34/TEPP-DeficitFinancedTaxCuts-081908.pdf> (last accessed: 25.04.2021)
4. Elmendorf D. W., Reifschneider D. L. Short-Run Effects of Fiscal Policy with Forward-Looking Financial Markets. National Tax Journal. 2002. Volume 55. # 3. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.17310/ntj.2002.3.01> (last accessed: 25.04.2021)
5. Fehr H., Jokisch S., Kambhampati A., Kotlikoff L. J. Simulating the elimination of the U.S. corporate income tax. NBER Working Paper Series. 2013. Working Paper # 19757. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w19757/w19757.pdf (last accessed: 25.04.2021)
6. Gale W. G., Samwick A. A. Effects of Income Tax Changes on Economic Growth. Economic studies at Brookings. 2014. September. URL: <https://www.brookings.edu/wp->

content/uploads/2016/06/09_Effects_Income_Tax_Changes_Economic_Growth_Gale_Samwick.pdf (last accessed: 25.04.2021)

7. Gwartney J. D., Lawson R. A. The impact of tax policy on economic growth, income distribution, and allocation of taxes. *Social Philosophy and Policy*. 2006. vol. 23, # 2, pp. 28 - 52.
8. Hungerford T. L. Taxes and the Economy: An Economic Analysis of the Top Tax Rates Since 1945. Congressional Research Service. 2012. December 12. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R42729.pdf> (last accessed: 25.04.2021)
9. Jaimovich N., Rebelo S. Nonlinear Effects of Taxation on Growth *Journal of Political Economy*. 2017. vol. 125, # 1. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/689607> (last accessed: 25.04.2021)
10. Lucas R. On the Mechanisms of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*. 1988. #22. pp. 3–42.
11. Romer P. M. Increasing Returns and Long-Run Growth. *The Journal of Political Economy*. 1986. # 94(5). pp. 1002–1037.
12. Solow, R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1956. #70. pp. 65–94.
13. Анисимов С. А. Модель влияния налоговой нагрузки на экономический рост *Финансовый журнал*. 2012. №4. С. 65-74.

References:

1. Padda I., Akram N. The Impact of Tax Policies on Economic Growth: Evidence from South-Asian Economies. *Pakistan Development Review*. 2009. Vol. 48, #4. Part II. pp. 961–971.
2. Cass D. Optimum Growth in an Aggregative Model of Capital Accumulation. *The Review of Economic Studies*. 1965. №32(3). pp. 233–240.
3. Diamond J.W., Viard A. D. Welfare and Macroeconomic Effects of Deficit-Financed Tax Cuts: Lessons from CGE Models. The American Enterprise Institute Conference “Tax policy lessons from the 2000s,” 2008. May 30. URL: <https://www.bakerinstitute.org/media/files/Research/b0408b34/TEPP-DeficitFinancedTaxCuts-081908.pdf> (last accessed: 25.04.2021)
4. Elmendorf D. W., Reifschneider D. L. Short-Run Effects of Fiscal Policy with Forward-Looking Financial Markets. *National Tax Journal*. 2002. Volume 55. # 3. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.17310/ntj.2002.3.01> (last accessed: 25.04.2021)
5. Fehr H., Jokisch S., Kambhampati A., Kotlikoff L. J. Simulating the elimination of the U.S. corporate income tax. NBER Working Paper Series. 2013. Working Paper # 19757. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w19757/w19757.pdf (last accessed: 25.04.2021)
6. Gale W. G., Samwick A. A. Effects of Income Tax Changes on Economic Growth. *Economic studies at Brookings*. 2014. September. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/09_Effects_Income_Tax_Changes_Economic_Growth_Gale_Samwick.pdf (last accessed: 25.04.2021)
7. Gwartney J. D., Lawson R. A. The impact of tax policy on economic growth, income distribution, and allocation of taxes. *Social Philosophy and Policy*. 2006. vol. 23, # 2, pp. 28 - 52.
8. Hungerford T. L. Taxes and the Economy: An Economic Analysis of the Top Tax Rates Since 1945. Congressional Research Service. 2012. December 12. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R42729.pdf> (last accessed: 25.04.2021)
9. Jaimovich N., Rebelo S. Nonlinear Effects of Taxation on Growth *Journal of Political Economy*. 2017. vol. 125, # 1. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/689607> (last accessed: 25.04.2021)
10. Lucas R. On the Mechanisms of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*. 1988. #22. pp. 3–42.
11. Romer P. M. Increasing Returns and Long-Run Growth. *The Journal of Political Economy*. 1986. # 94(5). pp. 1002–1037.
12. Solow, R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1956. #70. pp. 65–94.
13. Anisimov S. A. Model vliyaniya nalogovoy nagruzki na ekonomicheskii rost [Model of the tax burden impact on economic growth]. *Finansovyy zhurnal*. [Финансовый журнал]. 2012. #4. pp. 65-74.

Дата подання публікації 28.04.2021р.